

κινούμενον σῶμα ἦτο ἀπλούστατα αἰθίωψ δυσ-
ειδής, μὲ σιμὴν τὴν ῥίνα, οὐλὴν τὴν κόμην,
ἀδρά τὰ χεῖλη, καὶ τὴν ἐν γένει ἑκφρασιν εἰδε-
χθῆ. Τὸν αἰθίοπα τοῦτον, ἀγαθώτατον τὴν
καρδίαν, ὡς μοὶ εἶπον, καὶ ὑπηρετοῦντα ἐν τῇ
Τουρκικῇ χωροφυλακῇ, εἶχον δώση φιλοφρόνως
ἡμῖν πρὸς συνοδείαν αἱ ἐπιτόπια ἀρχαί.

(Ἔπεται συνέχεια).

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ

ΑΙ ΝΕΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

ἐκ τῶν Ἀθηναϊκῶν Ἐπιστολῶν τοῦ κόμητος de Mouy)

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον φύλλον).

Οἱ Φράγκοι, οἱ Φλωρεντῖνοι, οἱ Βενετοὶ διῆλ-
θον ὡς κατακτηταί, καὶ ἐκ τῆς ἐν Ἑλλάδι δια-
τριβῆς τῶν ἄλλο δὲν σῶζεται τίποτε παρὰ μό-
νον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ὀλίγα ἐρείπια πύργων. Ἡ τουρ-
κικὴ περίοδος δὲν εἶναι ὀλιγώτερον στεῖρα.
Ὅλιγοὶ θόλοὶ ἀποκλινεῖς ἐμφαίνουσι μικρὰ ὀθω-
μανικὰ εὐκτήρια, πλὴν δὲ τούτων παρατηρεῖ
τις ἀκόμη ἵχνη βρύσεων, ὧν τὸ σχῆμα κάμνει
κατάδηλον τὴν ἰσλαμικὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ
παλαιὸν τζαμίον πολὺ μέτριον τὴν ὄψιν, ὑψοῦται
ἐν τῷ μέσῳ τῆς παλαιᾶς ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλ-
λὰ καὶ αὕτη ἡ ἀγορά, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν,
ὑπενθυμίζει συνοικίας τινὰς τῆς Κωνσταντινου-
πόλεως καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοῦ παζαρίου. Καὶ
ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν Ἀθηνῶν βλέπεις δρομίσκους
πλήρεις κόσμου, πρόσκαιρα παραπήγματα, ξύ-
λινα μᾶγαζεῖα, ῥυπαρὰ καπηλεῖα, τσαρούχια
κρεμάμενα κατὰ ζεύγη, παλαιὰ κλέφτικα του-
φέκια, μαχαίρας σχηματιζούσας δέσμες, μαγει-
ρεῖα καὶ ζαχαροπλαστέα προσβάλλοντα τὰς ῥί-
νας ἕνεκα τῆς δυνατῆς ὁσμῆς τοῦ ἐλαίου καὶ
τοῦ τυρίου. Ἄπειρος δὲ ὄχλος εἶναι ἐκεῖ συνη-
θροισμένος· διαβάται βιαστικοί, ὄμιλοι ἀνθρώ-
πων χειρονομούντων καὶ ῥητορευόντων μὲ ἀστεί-
ρευτον εὐγλωττίαν, ποιμένες φουστανελοφοροῦν-
τες, νησιῶται μὲ κοντὸν ἐνδυμα καὶ κυανᾶς
βράκας, περιφέρονται εἰς τοὺς ἐπισκίους ἐκείνους
ἐλιγμούς. Μικροὶ μεταπράται περιάγουσι τὰ
χειραμάξια τῶν, κύνες, πρόβατα, ὄνοι, αἶγες
καὶ χῆνες ἀναστρέφονται ἐν ἄκρᾳ ἐλευθερίᾳ. Γι-
νεται δὲ θόρυβος καὶ κίνησις ἐπάνω καὶ κάτω ἀ-
κατάπαυστος ἀνθρώπων, ζώων, ἀμαξῶν καὶ πάν-
τες συμπιέζονται καὶ συνωθοῦνται ὡς νὰ ἦσαν
οἰκεῖοι καὶ μὲ ἄκραν ζωηρότητα εἰς τὰς ἀκτῖνας
τοῦ ἡλίου καὶ ὑπὸ τὸν αἴθριον καὶ κυανοῦν οὐ-
ρανόν. Ὁ νεώτερος ἀνατολικὸς βίος ὑπάρχει ἐκεῖ
ζωντανός, φαντάζομαι δὲ ὅτι καὶ ὁ ἀρχαῖος τοι-
οῦτος θὰ ἦτο, διότι βεβαίως καὶ ἡ παλαιὰ ἀ-

γορά, πλὴν τῶν ἐνδυμασιῶν, ἐπαρουσίαζεν ὁ-
μοίαν περίπου ἀταξίαν.

Οἱ ἀρχαιολόγοι ἔχουσι πολὺ συζητήσῃ περὶ
τοῦ ἐὰν ὁ χώρος οὗτος εἶναι αὐτὸς ὁ τῆς παλαιᾶς
τῶν Ἀθηναίων Ἀγορᾶς, ὅπου ἔζη ὁ εὐήθης Δῆ-
μος τοῦ Ἀριστοφάνους, ὅπου ὁ ἀλαστοπόωλης
τῶν Ἰππέων ὕριζε τὸν Παφλαγὸνα Κλέωνα,
ὅπου ὁ Σωκράτης διελέγετο πρὸς τὸν Μένωνα,
τὸν Φίληθον ἢ τὸν Ἀλκιβιάδην τοὺς θεῖους δια-
λόγους του. Δὲν εἶμαι εἰς θέσιν νὰ λύσω τὸ πρό-
βλημα καὶ νὰ παρακολουθῶ τοὺς διαφόρους
συγγραφεῖς εἰς τὰς σοφὰς αὐτῶν συζητήσεις.
Εἰς ἐκ τῶν ἐταίρων τῆς ἡμετέρας γαλλικῆς Σχο-
λῆς θέτει τὴν ἀρχαίαν Ἀγορὰν πολὺ μακρὰν
τῆς σημερινῆς, εἰς ἄλλο ἄκρον τῆς πόλεως,
ἐπὶ ἐκτεταμένου κενοῦ χώρου ἀντικρύζοντος τὴν
δυτικὴν πλευρὰν τῆς Ἀκροπόλεως. Τὸ πρᾶγμα
εἶναι πιθανόν· ἄλλοι ὁμῶς ἐπιμόνως ἀντέκρουσαν
τὴν γνώμην τοῦ συμπολίτου μας διατεινόμενοι
ὅτι ἡ ἀρχαία Ἀγορά ἔκειτο ὅπου καὶ ἡ σημερι-
νὴ. Ὁμολογῶ ὅτι καὶ ἐγὼ πολὺ κλίνω πρὸς
ταύτην τὴν γνώμην, διότι οἱ λαοὶ δυσκόλως
μεταβάλλουσι τὰς καθημερινὰς τῶν συνηθείας
καὶ δύναται ἐν ἔθνος δεκάκις νὰ ἀλλάξῃ μάλ-
λον τὴν κυβέρνησιν του καὶ τοὺς νόμους του
πρὶν ἀποφασίσῃ νὰ ἐκτοπίσῃ τὸν χώρον ἐπὶ
τοῦ ὁποίου καθ' ἐκάστην συνέρχεται, ὅπου πωλεῖ
καὶ ἀγοράζει τὰ χρεῖωδῆ καὶ ὃν κατέστησε κέν-
τρον τοῦ συνήθους βίου του. Πλὴν δὲ τούτου ἡ
σημερινὴ ἀγορὰ κεῖται εἰς τὸ κέντρον τῆς πα-
λαιᾶς πόλεως, ὅχι δὲ μακρὰν τοῦ τόπου τούτου
μακρὰ ἐπὶ λίθου ἐπιγραφῇ τῶν ἐλληνορωμαϊκῶν
χρόνων, ἐρειδομένη ἐπὶ κίονος ἡρειπωμένου, ἐκ-
θέτει τοὺς ὅρους τῆς ἐμπορίας τῶν ἐλαίων, τὸ
δὲ ἔλαιον ἀπετέλει ἀνέκαθεν τὴν κυριωτάτην
τῶν ἀττικῶν βιομηχανιῶν. Τέλος δέ, ἀρχαῖον
μνημεῖον σχήματος ὀκταγώνου, ὁ καλούμενος
Πύργος τῶν Ἀνέμων, ὃν βραδύτερον θὰ λάβω ἀ-
φορμὴν νὰ περιγράψω, ὑψοῦται ἐγγύτατα τῆς
σημερινῆς ἀγορᾶς. Ὁ πύργος οὗτος περιεῖχε κλε-
ψύδραν ἥτοι ὠρολόγιον τὸ ὁποῖον ἐδείκνυε τὰς
ῥας διὰ τῆς ῥοῆς τοῦ ὕδατος, τὰ δὲ δη-
μόσια ὠρολόγια τοποθετοῦνται πάντοτε πλη-
σίον εἰς τοὺς τόπους, ὅπου γίνεται μεγάλη
συνάθροισις ἀνθρώπων. Τὰ ἐπιχειρήματα ταῦ-
τα εἶναι ἱκανῶς πειστικὰ καὶ διὰ τοῦτο προσ-
κολλῶμαι εἰς αὐτὰ μετὰ χαρᾶς διὰ νὰ γεννᾶ-
ται εἰς ἐμὲ ἡ πεποίθησις ὅταν διέωρχμαι διὰ
τῆς σημερινῆς ἀγορᾶς, ὅτι ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ ὁ
συνετὸς Ἰσχύμαχος ἐξέθετε τὰς ἀρχὰς τοῦ Ὀι-
κονομικοῦ καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Εὐριπίδου ἐπώλει
τὰ λάχανά της, ἕνεκα τῶν ὁποίων μὲ τόσῃν
πικρίαν ἔσκωπε τὸν τραγικὸν ὁ ποιητὴς τῶν
Σφηκῶν καὶ τῶν Νεφέλων.

Ἐννοεῖται οἰκοθεν ὅτι ἡ μεγάλη ἐμπόρια τῶν
Ἀθηνῶν ἀπὸ πολλοῦ ἤδη καιροῦ ἔχει ἐγκα-

ταλείψῃ καὶ τὰ σκοτεινὰ ἐκεῖνα μαγαζεῖα καὶ τὴν θορυβώδη ἐκείνην συνοικίαν. Ἐκτυλίσσεται δὲ εἰς τὰς ὁδοὺς Ἑρμοῦ καὶ Αἰόλου καὶ τὰς παρακειμένους μικροτέρας παρόδους. Ἡ κίνησις τῆς πόλεως εἶναι λίαν ἐκπεφρασμένη εἰς τὰ διάφορα ταῦτα σημεῖα καὶ μάλιστα εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Σταδίου, ἥτις εἶναι διὰ τὰς Ἀθήνας ὅτι διὰ τοὺς Παρισίους ἡ λεωφόρος τῶν Ἰταλῶν καὶ συγχρόνως τὰ Ἠλύσια Πεδία, διὰ τοῦτο δὲ καὶ αἱ τιμαὶ τῶν οἰκοπέδων ἐν τῇ ὁδῷ Σταδίου εἶναι μυθώδεις. Μέχρι τοῦ μεσονυκτίου ἡ ὁδὸς αὕτη ἀντηχεῖ ἐκ τοῦ κρότου τῶν τροχῶν, τῶν διαβατῶν καὶ τῶν ἵππων, ἀπὸ τίνος δὲ χρόνου καὶ ἐκ τοῦ θορύβου τοῦ ἵπποσιδηροδρόμου. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς συγκοινωνίας ἐπέτυχε πολὺ ἐν Ἀθήναις, εἰς τινὰς μάλιστα ἀποκέντρους λεωφόρους ἔχουσι καταστήσῃ τὴν ἀφετηρίαν ἀτμηλάτων σιδηροδρομικῶν ἀμαξῶν, αἵτινες μεταφέρουσι τοὺς πολίτας νὰ ἀναπνεύσωσι κατὰ τὸ θέρος τὴν θαλασσίαν αὔραν εἰς τὴν παραλίαν.

Νομίζω δὲ ὅτι ἡ καλὴ κοινωνία τῶν Ἀθηνῶν συνεδύαπε πολὺ ἐπιτηδεύει τὴν ὑψηλὴν συναναστροφὴν πρὸς τὴν οικειότητα εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἔχῃ συγχρόνως καὶ τὰς τέρψεις τοῦ μεγάλου κόσμου καὶ τὴν ἡδεῖαν εὐχαρίστησιν τῶν οικιακῶν συναθροίσεων. Βεβαίως ὑπάρχουσι καὶ ἐν Ἀθήναις διάφοροι κοινωνικαὶ ζῶναι, καὶ τοῦτο δύνανται τις ἐν βραχεῖ χρόνῳ διὰ τῆς πείρας νὰ ἐννοήσῃ, ἀλλὰ αὗται ἱκανῶς συγχρωτίζονται διὰ τῆς ἐπιμιξίας, τῶν σχέσεων, τῶν συνηθειῶν τοῦ βίου καὶ τῆς κοινότητος τῶν θρησκευτικῶν καὶ πατριωτικῶν αἰσθημάτων, ὥστε νὰ μὴ ἐπέρχονται οὔτε ἐχθρότητες οὔτε ἀποκλεισμοί. Αἱ διάφοροι κατηγορίαι τῶν καλῆς ἀγωγῆς τυχόντων ἀνθρώπων συναντῶνται εἰς τὰς αὐτὰς αἰθούσας καὶ ἀποτελοῦσι, μετὰ τὰς ἀποχρώσεις των, μίαν κοινωνίαν. Ἀριστοκρατία κυρίως εἰπεῖν ἐν Ἑλλάδι δὲν ὑπάρχει, οὔτε καὶ μέση τάξις, κατὰ τὴν σημασίαν, ἣν δίδομεν εἰς τοὺς ὅρους τούτους ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ. Ὑπάρχει μόνον ἐκλεκτὴ κοινωνία πολιτῶν, διαφόρου καταγωγῆς, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον εὐπόρων, ἀλλὰ βιούντων κατὰ τὸν αὐτὸν ἐν γένει τρόπον καὶ ἀφομοιωθέντων κατὰ διαφόρους βαθμούς πρὸς τὸν πολιτισμὸν τῶν πρωτεύουσῶν τῆς Εὐρώπης. Οἱ μὲν κατὰγονται ἀπὸ τῶν μεγάλων οἰκῶν τοῦ Φαναρίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὧν πολλοὶ ἐκυβέρνησαν μετὰ τὸν τίτλον τοῦ δεσποδάρου τὰς παρὰ τὸν Δούναβιν ἡγεμονίας, οἱ δὲ φέρουσι τὰ ἐνδοξὰ ὀνόματα τῶν ἡρώων τῆς ἐπαναστάσεως, ἄλλοι ἀνήκουσιν εἰς οἰκογενεῖας παλαιόθεν γνωστὰς εἰς τὰς ἐπαρχίας, ἔλκουσι τὸ γένος ἐξ ὀπλαρχηγῶν ἢ καὶ ἐκ τῶν παλαιῶν οἰκῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἄλλοι ἐπλούτησαν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὡς τραπεζίται καὶ ἄφ' οὗ ἀπέκτησαν

ἐκατομμύρια ἥλθον καὶ κατήκησαν ἐν Ἀθήναις. Ὑπάρχουσι τέλος καὶ ἄλλοι, οἵτινες εἶναι κατὰ τὸ λεγόμενον, πλάσματα τῶν χειρῶν των καὶ διὰ τῆς ιδίας των ἐργασίας κατέλαβον ἐπιφανῆ θέσιν ὡς πολιτικοί, ὡς καθηγηταί, ὡς δικηγόροι. ὡς ἐπιστήμονες. Ἀλλὰ πᾶσαι αὗται αἱ κατηγορίαι δὲν ἀποτελοῦσι τάξεις διακεκριμένας οὐδὲ ὑπάρχει μετὰξὺ των κοινωνικὴ τις ἀνισότης. Πλὴν δὲ τούτου καὶ αὕτη ἡ αὐλὴ δὲν ἀποτελεῖται ἐξ ἰδιαίτερων τινῶν τάξεως κοινωνικῆς, πάντα δὲ τὰ πρόσωπα τὰ ὅποια περιστοιχίζουσι τὸν Βασιλέα ἢ τὴν Βασίλισσαν λαμβάνονται ἀδιακρίτως ἐκ τῶν διαφόρων κατηγοριῶν, τὰς ὁποίας ἀνεφέραμεν.

Οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἑλλήνων ἔχουσι ἀκόμη τὰ παλαιὰ των ἥθη, τινὲς μάλιστα διατηροῦσι μετ' εὐλαβοῦς πίστεως καὶ τὸ ἐθνικὸν ἔνδυμα καὶ δύσκολον εἶναι εἰς αὐτοὺς νὰ ἐκφρασθῶσιν εἰς ἄλλην γλῶσσαν παρὰ τὴν ἑλληνικὴν. Παρ' αὐτοῖς συνήθως ἀνευρίσκεαι ἀξιοπρέπειαν θελκτικὴν, εὐπροσηγορίαν ἀπλοϊκὴν καὶ εἰλικρινῇ μάλιστα σεβασμὸν πρὸς τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις καὶ ζωηρὸν τὸ αἶσθημα τῆς φιλοξενίας. Ἐκ τῶν νεωτέρων οἱ πλείστοι ἔχουσι πολὺ ταξειδεύσῃ, ὁμιλοῦσι τὰ γαλλικὰ μετὰ ἀξιοσημειωτον ἀκριβειαν ἐνδύνονται κατὰ τὸν ἡμέτερον συρμόν, ἐπίστανται καὶ ἀγαπῶσι τὴν ἡμετέραν γραμματείαν καὶ κατάρθωσαν νὰ ἀποκτήσωσι τὴν τερπνὴν ἐκείνην ἐπιφάνειαν ἥτις πανταχοῦ χαρακτηρίζει ἐκείνους, οὓς ὀνομάζομεν ἀνθρώπους τοῦ κόσμου. Ὑπάρχουσι δὲ συγχρόνως ἐν Ἀθήναις λόγιοι ἄνδρες, δυνάμενοι περὶ πάντων νὰ ὁμιλῶσι, παρακολουθοῦντες τὰς διαφόρους φάσεις τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς μετὰ τίνος πείρας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων, ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὰ ζητήματα τῆς καλλιτεχνίας, ἀναγινώσκοντες τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ περιοδικὰ εἰς πλείστας γλώσσας καὶ συζητοῦντες μετὰ πολλὴν λεπτότητα καὶ ἐμβρίθειαν. Καὶ ἐνδιαφέρονται μὲν βεβαίως πρὸ πάντων οἱ Ἕλληνες περὶ τῶν συμβαινόντων ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ὅμως ἡ φυσικὴ αὐτῶν ἀγχίνοια φέρεται μετὰ πολλὴν εὐχαρίστησιν πρὸς τὰ ἔξω καὶ διὰ τοῦτο ἀκούει τις ἐν Ἀθήναις νὰ γίνηται λόγος μετὰ ὁρθότητα καὶ σαφήνειαν περὶ τῶν ξένων ἐθνῶν καὶ ἰδίως τῆς Γαλλίας, ὑπὸ τὴν ἔποψιν μάλιστα τῆς ἐπιρροῆς τὴν ὁποῖαν δύνανται νὰ ἀσκήσωσιν ἐπὶ τοῦ μέλλοντος τῆς πατρίδος, τὴν ὁποῖαν δικαίως πάντες οἱ Ἕλληνες θέτουσιν ὑπεράνω παντὸς ἄλλου πράγματος.

Βλέπω πολλοὺς ἄλλοδαπούς, οἱ ὅποιοι ψέγουσι τὴν ἐμπαθεῖ φιλοπικρίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ δυσχεραίνουσι βλέποντες αὐτοὺς λίαν εὐερεθίστους ὡς πρὸς τοῦτο, δι' ὃ καὶ τοὺς κατηγοροῦσιν ὅτι τάχα δὲν ἀγαπῶσι τὰς ἐπικρίσεις καὶ ἴσως οὐδὲ τὰς συμβουλὰς. Ἀναγνωρίζω ὅτι τῷ ὄντι οἱ Ἕλληνες ἔχουσι λίαν εὐαίσθητον τὴν φιλο-

τιμίαν, ἀλλὰ τὸ ἐλάττωμά των τοῦτο εἶναι μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον, διότι κατὰ βάθος ἔχουσιν ἱκανὴν εὐφυίαν, ὥστε νὰ μὴ ἀπατῶνται ὡς πρὸς τὰς ἐλλείψεις, τὰς ὁποίας ἀκόμη ἔχει ἡ πατρίς των. Τῷ ὄντι δὲ μετὰ χαρᾶς μὲν προσλαμβάνουσι τὰ καλὰ τῶν ἄλλων χωρῶν, ἀλλ' εἶναι πολὺ φυσικὸν νὰ θεωρῶσιν ἑαυτοὺς προσβεβλημένους ὅταν συγγραφεῖς πικρόχολοι καὶ ἐλαφροὶ ἢ περιγηγῇ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν διαδραμόντες τὴν Ἑλλάδα ἢ ἀκόμη ξένοι ἐγκατεστημένοι ἐν τῷ τόπῳ, ἀλλὰ δυσμενῶς διακείμενοι πρὸς αὐτὸν καὶ ἰδιότροποι, παραγνωρίζουσι τὰς γενομένας προόδους, περιγράφουσι μετὰ δριμύτητος ἢ ὅπερ εἶναι ἀκόμη χειρότερον, μετ' ἐμπαιγμοῦ, τὰς ἐλλείψεις των ἐκείνας, ὧν οὐδεὶς λαὸς εἶναι ἀπηλλαγμένος, ἢ ἔχουσι τὴν ἀπαίτησιν ἀλαζονικῶς νὰ διευθύνουσι τὸν πολιτισμὸν τῆς Ἑλλάδος, τὸν ὁποῖον ἐπὶ τέλους αὕτη ἡ Ἑλλὰς ἔχει φυσικῶς τὸ δικαίωμα νὰ κανονίῃ κατὰ τὸ δοκοῦν. Καὶ ἐγὼ αὐτοὺς πολλὰκις εὗρήθην εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀμφισβητῶ τὰς γνώμας τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐδέποτε εὔρον αὐτοὺς ἀποκρούοντας τὰς καλὰς συμβουλὰς, ὅταν δὲ συνταί γινώμει ὑποβάλλωνται εἰς αὐτοὺς ὑπὸ φίλων σοφῶν καὶ εἰλικρινῶν ἀναλογιζομένων ὅσα ἐν τῷ τόπῳ ἐπράχθησαν καὶ ἐκφραζομένων μετ' εὐστοχίας καὶ συμπαιθείας, αἱ γινώμει αὗται γίνονται συνήθως ἀποδεκταὶ καὶ οὐδεμία ἐχθρική διάθεσις ἐκδηλοῦται κατὰ τῶν ὑποβαλλόντων αὐτάς.

Οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ἐν τῷ διαστήματι τῶν πεντήκοντα ἐτῶν, καθ' ἃ ἐλευθέρως κυβερνᾶται, ἡ Ἑλλὰς, μὲ πολὺ μικρὰ μέσα, ἔκαμε προόδους τῷ ὄντι ἀξιοσημειώτους. Διὰ νὰ τὴν κρίνῃ δέ τις ἐπιεικῶς, πρέπει νὰ ἀναδράμῃ ὅπισω καὶ νὰ ἀναλογισθῇ τί ἦτο πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως. Κατεστραμμένη οὖσα ὑπὸ τῶν αἰώνων ἀμαθείας καὶ δουλείας, ἀντέδρασε κατὰ τῶν συμφορῶν ἐκείνων μετὰ δραστηριότητος, θάρρους καὶ περινοητικῆς ἐπιμονῆς, ἀξίας ἐπαίνων ὅχι ὀλιγωτέρων αὐτοῦ τοῦ ὑπὲρ πατρίδος ἀγῶνος. "Ὅτι ἐνίοτε ἐβραδυπόρησεν ἡ Ἑλλὰς ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τῆς προόδου ἐξ αἰτίας ἀκάρπων κομματικῶν ἀγῶνων, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ, ἀλλ' ἐπεθύμουν νὰ μάθω τίς λαὸς ὡς πρὸς τοῦτο θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ῥίψῃ κατὰ τῶν Ἑλλήνων τὸν πρῶτον λίθον. Πολὺ πιθανὸν εἶναι ὅτι ἡ χώρα αὕτη χάνει πολὺν χρόνον εἰς τὰς ἐορτάς, ὅτι ἀδιαφορεῖ πρὸς τινὰς ὕλικας προόδους, ἀλλὰ πρέπει τις νὰ παρατηρῇ μᾶλλον τὸ σύνολον καὶ νὰ μὴ περιορίζηται μόνον εἰς κατὰκρισιν τῶν λεπτομερειῶν.

Πολλὴ κατάχρησις ἔχει ὡσαύτως γείνη ὡς πρὸς τὸ περιβόητον ζήτημα τῆς ληστείας. Καὶ πρῶτον μὲν ληστὰί τῶρα δὲν ὑπάρχουσιν ἐν

Ἑλλάδι. Ἄλλ' εἶναι ἄρα καὶ τὸσον θαυμαστὸν ἂν, ἐν χώρᾳ ὀρεινῇ, ὅπου ἐπὶ πολὺν χρόνον ὁ βίος τοῦ κλέπτου ὑπῆρχε τὸ μόνον κατὰ τῆς ξενικῆς δουλείας καταφύγιον καὶ ὁ ὁποῖος μάλιστα εἶχε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους προσλάβῃ στρατιωτικὸν τινα χαρακτήρα, ἡ ληστεία ἐπέζησεν ἐπὶ τινὰ ἔτη εἰς τὴν κατάστασιν τῶν παραγμάτων, ἥτις τὴν εἶχε παραγάγῃ καὶ ἂν ἐθεωρήθη μάλιστα ὡς τις πολεμικὴ παράδοσις; Οἱ λαοὶ δὲν ἀποβάλλουσιν εὐκόλως τὴν συνήθειαν τῆς ἀταξίας, οὐδὲ δύνανται ἐκ πρώτης ἀφετηρίας νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὰ νέα ἥθη, τὰ ὁποῖα αἱ πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ μεταβολαὶ ἐπιβάλλουσιν. Οὐδόλως λοιπὸν ἄπορον ἂν τινες ἄνθρωποι, συνειθισμένοι νὰ ζῶσιν εἰς τὸν ἀνοικτὸν ἀέρα καὶ εἰς βιαίας ἐπιχειρήσεις, ἔσχον τὴν ἀξίωσιν νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν πλανητικὸν τῶν βίον ἐπὶ βλάβῃ τῆς δημοσίας ἀσφαλείας. Εἶναι δὲ δίκαιον νὰ εἴπωμεν ὅτι αἱ συμμορίαὶ ἐκείναι συχνότατα προήρχοντο ἐκ τῶν ἁλθανικῶν συνόρων καὶ δὲν ἀπετελοῦντο ἐξ Ἑλλήνων. Ἑλλήστευον τὰς ὁδοὺς ἐπαρχίας καὶ κατέφευγον ἔπειτα εἰς τὸ τουρκικόν, ἐν ᾧ δὲ ἡ Ἑλλὰς ὑφίστατο τὰς κακουργίας των, οἱ δυσμενεῖς δημοσιογράφοι καὶ αἱ κακαὶ γλῶσσαι πασῶν τῶν χωρῶν ἔσπευδον νὰ συμπεράνωσιν ὅτι ἡ ληστεία ἤκμαζε πάντοτε καὶ δὴ καὶ ἐπροστατεύετο ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τοῦ Βότσαρη. Τέλος δὲ ἄς ῥηθῇ καὶ τοῦτο ἀκόμη, ὅτι οἱ Ἕλληνες λησταί, ὅσον βιαῖοι καὶ ἄρπαγες καὶ ἂν ὑπῆρξαν ἐνίοτε, δὲν συγκρίνονται πρὸς τοὺς ταπεινοὺς ἐκείνους μαιφόνους καὶ τοὺς φαύλους κακούργους, ὧν βριθεὶ ἡ ὑποστάθμη τῶν μεγάλων πόλεων τῆς Εὐρώπης. Ἐσέβοντο ἐν γένει τὰς γυναῖκας, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἀνάξιον λόγου προκειμένου περὶ διενῶν ληστῶν ζώντων εἰς τὰ ὄρη, ἔπειτα δὲν ἐγίνοντο αἰμοβόροι εἰμὴ ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ. Ὅπως δὲ τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν ἐξωλόθρευσε πλέον τοὺς ληστὰς δημιουργήσασα ἀστυνομίαν καὶ χωροφύλακας, οἵτινες ἐσυνήθισαν νὰ κάμνωσι τὸ καθήκον των, ἐξηνάγκασε τοὺς ποιμένας τοὺς ζῶντας βίον νομαδικὸν νὰ περιορίζωνται εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ποιμνίων των, ἐνέβαλε διὰ τινων γενναίων παραδειγμάτων τὸν φόβον εἰς τοὺς ἔλεεινούς ἐκείνους, οἵτινες ἤθελον νὰ θέσωσιν ἑαυτοὺς ὑπὲρ ἄνω τοῦ νόμου ἐπὶ βλάβῃ τῶν ἄλλων καὶ καθυσχάσας τοὺς εἰρηνικοὺς ἀγρότας, οἵτινες πολὺ ἐστενοχωροῦντο ὑπὸ τῶν ληστῶν καὶ ἐξηναγάζοντο ἢ νὰ τοὺς φιλοξενῶσι ἢ νὰ γίνωνται συνένοχοί των. Ἐν βραχείᾳ σχετικῶς διαστήματι χρόνου κατέστησεν ἀσφαλεστάτας τὰς ὁδοὺς τῆς χώρας καὶ, ὅπερ ἦτο δυσχερέστερον ἢ ἡ ἐξολόθρευσις ὠρισμένων συμμοριῶν, ἐξεριζῶσε τὴν ληστείαν ἀπὸ τὰ ἥθη αὐτὰ τοῦ λαοῦ, ἀναπτύξασα τὴν ἐμπορίαν καὶ τὴν γεωργίαν καὶ ἀπασχολήσασα εἰς

ἔργα χρήσιμα ἐκείνους, οἵτινες πρότερον δὲν εἶχον ἄλλον τρόπον ζωῆς ἢ τὴν ἀπογύμνωσιν τοῦ διαβάτου.

Σ.

("Ἐπεται τὸ τέλος).

ΠΕΡΙ ΜΟΝΟΜΑΧΙΑΣ (1)

Αἱ πλεῖσται τῶν μονομαχιῶν ὅσαι κατέληξαν τραγικῶς ἀπὸ τινων ἐτῶν, ἐξηγοῦνται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ μονομαχήσαντες καὶ οἱ μάρτυρες ἡγνόνουν αὐτὰ τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς ἐπιβαλλομένης αὐτοῖς εἰς τὴν περίστασιν ταύτην δεοντολογίας.

Ἡ τελευταία μονομαχία Chapuis-Dékeirel εἶνε νέα τοῦτου ἀπόδειξις. (2)

Εἶνε ἐπομένως ὄχι μόνον ἐνδιαφέρον ἀλλὰ καὶ χρήσιμον πρωτίστως, ὅπως γνωρίσωμεν τοῖς μὲν καὶ τοῖς δὲ ἐν ἐκθέσει συνοπτικῶς, τί ὀφείλουσι νὰ πράττωσιν, ὅταν ὑποβάλλωνται εἰς τὴν κοινωνικὴν πρόληψιν, τὴν ὀνομαζομένην *μονομαχία*.

Γνωστόν, ὅτι ἐν Γαλλίᾳ δύο μόνον ὅπλα εἶνε παραδεκτὰ διὰ τὴν μονομαχίαν, τὸ *ξίφος* (*épée*) καὶ τὸ *πιστόλιον*. Ἡ *σπάθη* (*sabre*) μόνον ἐκτάκτως εἶνε παραδεκτή. Ἡ σπάθη οὐδέποτε δύναται νὰ ἐπιβληθῇ εἰς πολίτην, ἀλλὰ μόνον ἐκ μέρους τοῦ προσβληθέντος δύναται νὰ ἐπιβληθῇ τὸ ὅπλον τοῦτο εἰς στρατιωτικὸν ὑπηρετοῦντα ἢ ὑπηρετήσαντα εἰς τὸ ἱππικόν.

Ἐπειδὴ τὸ ξίφος εἶνε τὸ μᾶλλον ἐν χρήσει ὅπλον, συμβουλευόμεν τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ κατὰ προτίμησιν ἀντὶ πιστολίου τοῦ συνήθως ἄγοντος εἰς τραγικὰ ἢ εἰς γελοῖα ἀποτελέσματα.

Ἡ ἐκλογὴ τῶν ὁπλῶν ἀνήκει, ὡς γνωστόν, εἰς τὸν προσβεβλημένον. Ἐπειδὴ ἡ προνομία αὕτη ἀποτελεῖ μέγα ὄφελος, ἀνάγκη νὰ ὀρισθῇ καλῶς τί ἀποτελεῖ τὴν προσβολήν, ὅπως γνωρίζωμεν ἀκριβῶς ποῖος εἶνε ὁ προσβεβλημένος. «Πᾶσα λέξις, λέγει ὁ Chateauvillard, πᾶν ἔγγραφον ἢ κίνημα ἢ κτύπημα, προσβάλλον τὴν φιλοτιμίαν, τὴν ἀβρότητα ἢ τὴν τιμὴν προσώπου τινὸς ἀποτελεῖ *προσβολήν*». Ὑπάρχουσι τριῶν βαθμῶν προσβολαί: Ἡ *ἀπλὴ προσβολή* διδὲι δικαίωμα μόνον εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ὁπλῶν ἢ

προσβολή μετὰ ὕβρεως συνεπάγει τὴν ἐκλογὴν τῶν ὁρῶν τῆς μονομαχίας καὶ τῶν ὁπλῶν ἢ *προσβολή* μετὰ ἐπιθέσεως διδὲι δικαίωμα εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ὁρῶν τῆς μονομαχίας, τῶν ὁπλῶν καὶ τῶν ἀποστάσεων.

Ἐὰν εἰς τὴν ὕβριν γενῇ ἀπάντησις δι' ἐτέρας ὕβρεως, ἡ ιδιότης τοῦ προσβεβλημένου μένει εἰς τὸν πρῶτον ὕβρισθέντα.

Ἐὰν εἰς ἀπλὴν προσβολὴν γενῇ ἀπάντησις διὰ βαρείας ὕβρεως προσβαλούσης τὴν τιμὴν καὶ τὴν ὑπόληψιν, ὁ βαρέως ὕβρισθεις μένει ὁ προσβεβλημένος.

Ἡ βαρεῖα ὕβρις ἀποτελεῖ οὐσιωδῶς τὴν προσβολήν, διὰ τοῦτο ἔαν εἰς τοιαύτην ὕβριν γενῇ ἀπάντησις δι' ἄλλης ὕβρεως, ὁ πρῶτος βαρέως ὕβρισθεις μένει ὁ προσβεβλημένος.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπίθεσιν (τὴν σοβαρότατην προσβολήν, ἥτις δύναται νὰ γίνη εἰς ἄνθρωπον), ὁ δεχθεὶς τὸ ῥάπισμα μένει ὁ προσβεβλημένος, ὅταν εἰς ὕβριν τινὰ ἐγένετο ἀπάντησις διὰ ῥαπισματος. Ἐὰν τὸ ῥάπισμα προκαλέσῃ ἀντιρράπισμα, ἡ ιδιότης τοῦ προσβεβλημένου μένει εἰς τὸν πρῶτον ῥαπισθέντα.

Καθῆκον ἀναπόδραστον διὰ τοὺς μάρτυρας εἶνε ν' ἀρνῶνται τὴν σύμπραξιν αὐτῶν εἰς μονομαχίας ὄχι σπουδαίας, μὲ στήριζομένους δηλαδὴ ἐπὶ πραγματικῶν ἀδικημάτων τῶν ἀντιφερομένων, ἢ διασκευαζομένους ὅπως προσπορίσωσι τοῖς ἀνταγωνισταῖς μικράν τινα ἐπιτυχίαν ἐνώπιον τοῦ κοινού. Δὲν πρέπει νὰ διστάσητε εἰς τοιαύτην περίπτωσιν νὰ δηλώσητε εἰς τὸν φίλον σας ὅτι παρεκτρέπεται ἢ ὅτι ζητεῖ ἔριν ἄλογον, (τὴν κατὰ τὸ γαλλικὸν λόγιον *querelle d' allemand*).

Δυνατὸν νὰ μὴ δύνανται τὰ ἀντιφερόμενα μέρη νὰ γνωστοποιήσωσιν εἰς τοὺς μάρτυράς των τὰς ἀφορμὰς τῆς προκλήσεως, ἔνεκα τοῦ ἰδιαζόντως λεπτοῦ λόγου τῆς ἐριδος ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, οἱ μάρτυρες πρέπει ν' ἀπαιτησῶσι πρὶν ἢ ἐπιτρέψωσι τὴν μονομαχίαν, ὅπως οἱ ἐπιφορτίσαντες αὐτοὺς τὴν διεξαγωγὴν τῆς ὑποθέσεως αὐτῶν δηλώσωσιν ἐπὶ λόγῳ τιμῆς, ὅτι αἱ ἀφορμαὶ τῆς μονομαχίας δὲν δύνανται ν' ἀποκαλυφθῶσι διὰ λόγους ἰδιαιτέρους (ὡς λόγος χάριν ὅταν πρόκηται περὶ τῆς τιμῆς γυναικός), ἀλλὰ συντόνως προτρέπομεν τοὺς μάρτυρας ν' ἀρνῶνται τὴν συνδρομὴν των εἰς ἀντιφερομένους, οἵτινες ἐπὶ προφάσει μονομαχίας ἔνεκα δῆθεν ἀφορμῶν ἐμπιστευτικῆς φύσεως, πράγματι προτιθενται νὰ λύσωσι διὰ τῶν ὁπλῶν χρηματικὰς διαφοράς.

Οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι τὸ πρῶτον πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ κάμῃ τις ὅταν ἀπειλῇται ὑπὸ μονομαχίας, εἶνε νὰ ἐκλέξῃ δύο μάρτυρας. Ἀλλ' ὅ,τι γενικῶς ἀγνοεῖται εἶνε ἡ μεγίστη σπουδαίότης τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐντολοδόχων τούτων, εἰς

(1) Καίτοι δὲν παραδεχόμεθα τὸ μεσαιωνικὸν ἔθιμον τῆς μονομαχίας, ἐθεωρήσαμεν χρήσιμον νὰ μεταφέρωμεν τὴν παρῶσαν πραγματείαν, παρ' ἀνδρὸς ἐμπείρου γεγραμμένην, ἐν ἣ διαγράφονται σαφῶς οἱ κανόνες πρὸς οὓς ὀφείλουσι νὰ συμμορφῶνται οἱ ἀνταγωνιζόμενοι καὶ οἱ μάρτυρες αὐτῶν.

(2) Πρὸ τινων μηνῶν ἐν Dunkerque τῆς Γαλλίας ὁ ἀξιωματικὸς Chapuis, προκαλέσας δι' ἀσήμαντον λογομαχίαν τὸν ἑμπορὸν Dékeirel ἐφρονεῦθ' διὰ τοῦ ξίφους ὑπ' αὐτοῦ. Πολλὰ ἐγένοντο ἀταξίαι κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς τε ὑποθέσεως καὶ τῆς μάχης.